

Дејан Мачковић

Поводом чланка „Различито поимање Саборности“ протојереја ставрофора др Радомира Поповића

1. Роман Михајла Булгакова „Мајстор и Маргарита“ почиње чувеном сценом у Патријаршијском рибаку у Москви, где комунистички цензор бесни на збуњеног песника Ивана Бездомног, јер је овај у порученој критици Исуса Христа не само омануо, него Га је чак и нехотећи величао. Бездомни се правдао тиме да је Христос - ма колико се он трудио да Га критикује и куди - некако увек на крају испадао добар и фин. Слично се недавно десило и код нас, када се професор Православног богословског факултета у Београду протојереј ставрофор др Радомир Поповић у божићном броју „Православља“ (бр. 997 1. децембар 2007, 8-12) огласио чланком „Различито поимање саборности“. У том тексту је, управо као и поменути песник Бездомни, изнео веома оштру критику својих неистомишљеника, а резултат је испao супротан његовим очекивањима.

Из самог наслова чланка проф. Поповића могао би се стећи закључак да се овај наш познати историчар у поменутом тексту бави различитим моделитетима институције саборности, које је Црква познавала током две хиљаде година и о којима би уважени професор могао много тога да каже. Но, чланак се ипак не бави том итекако важном теметиком. Иако претендује (структуром, фуснотама, библиографијом) да остави утисак научне вредности, он, видећемо, ипак, нема суштинског значаја за савремено богословље или нпр. историју. На велику жалост оних који богословствују и који с нестрпљењем очекују сваки нови научни теолошки рад, овог пута уважени професор је одлучио да не пише о самој саборности (упореди наслов његовог чланка), него да се обрати психолошким осећањима нашег верног народа. Овај чланак, који наводно говори о различитим поимањима саборности Цркве, подељен је у пет неједнаких делова:

а) У првом и највећем делу, цењени професор, у маниру публицисте, пружа читав низ информација и прилично небитних детаља везаних за прошлогодишњи богословски састанак православних и римокатоличких богослова у Равени. Професор нас обавештава о ситницама - почевши од тога с ким су и где господа делегати вечерали, па до детаља ко је коме шта поклонио и отпевао. То је појединима свакако занимљиво и интересантно, али,

сложићете се, нема битне везе са поимањем институције и феномена саборности у Цркви. Посебно је чудновато што се о томе расписао нашироко, и што је у наставку чланка изузетно *значајне* мисли секао и некако лаконски саопштавао. На крају овог првог дела, једном конфузном реченицом (нејасном због превише запетâ), на магловит начин оптужује Латине да не прихватају 34. апостолско правило. Међутим, аутор уопште не развија мисао о томе, како би се очекивало, јер одмах у другом делу текста ће се сасвим јасно показати да овде поменути Латини за целу причу и нису битни, него да служе као украс, ради појачања негативног утиска на психологију масе којој је чланак и упућен.

б) Други део текста, насловљен „Московска патријаршија“, укратко приказује само део ставова које је, на састанку у Београду 2006.г., изложио г. представник Свете Цркве Русије Преосвећени епископ бечки г. Иларион Алфејев. Професор Поповић се, очито, лично слаже са ставовима Преосвећеног бечког јер овде напушта привидну новинарску стерилну објективност и почиње уносити субјективне исказе попут „*нажалост нису прихваћили*“ и слично. Овде, нажалост, није искористио изванредну прилику да историјским подацима и научно допринесе ставовима Преосвећеног бечког, ако је то било могуће, него се одлучио за нешто сасвим друго.

в) Уместо да искористи указану прилику да се покаже као научник и историчар, професор Поповић овде отвара треће поглавље текста насловљено „Власиос Фидас“ у коме у монолошкој форми полемише са поменути професором, критикујући његов годину дана раније објављен чланак „Примат и саборност Цркве у православном предању“. Нажалост, проф. Поповић не критикује богословску мисао и садржај чланка професора Фидаса, него се бави етикетирањем његове личности читавим низом флоскула и тзв. *аргумената ad personam*. Тако је, по закључку проф. Поповића, професор Власије Фидас „*један историчар који се бави канонским њравом, чији чланак врви од навијачких сипрасија*“ (док је његов ваљда пример објективности), Фидас је „*ипројайистички айолојета цариградских ирејензија коме није довољан само један њаја, него уводи двоструки њајизам*“ итд. Истине ради, професор Поповић признаје да проф. Фидас „*на свој начин редом њобица све Иларионове њвргње*.“ Но, иако професор Поповић (и Преосвећени бечки) нису у стању да се богословски носе са професором Фидасом, он читаоце уверава да би „*Фидасу сад адекватно бојословски мојли њарираиши једино њочивши њроф. Серџије Тројицки и еј. Никодим Милаш*.“

Па тако, након што је побудио интересовање и обликовао (негативан) став читаоца, проф. Поповић почиње да искривљује и пренебрегава податке. Одмах на почетку имплицира да је одлука Седмог Васељенског Сабора на коју се позива Власије Фидас тек „*наводна*“ (иако је Фидас у свом чланку јасно навео релевантан извор), чиме сугерише да је и цело Фидасово тумачење

чење првог канона Цариградског сабора (880.г.) погрешно. Затим, он привидно оповргава Фидасове доказе, које је већ признао као тачне, податком да ти тзв. „Ендимуса“ (стални) сабори, о којима говори Фидас, нису ништа посебно и значајно, јер су на њима присутни епископи били „само *ӣӣӣу-ларни* (*ӣӣ. без е̄ӣиско̄ӣје, свеш̄ӣенс̄тва и народа*)“ што је за сâму тему небитан, а уз то и потпуно историјски нетачан податак¹, јер источне патријаршије (Александрија, Антиохија, Јерусалим) и данас постоје, имају верни народ и клир, иако нажалост, не сијају у својој старој слави и бројности.

Затим, професор Поповић, по маниру јаловог полемичког богословља убацује проблематику која нема никакве везе са темом – суђење цариградским патријарсима и реторичка питања зашто су потписане Лионска и Флорентинска унија? – одводећи мисао читаоца у сасвим другом смеру. Ове дигресије, иако немају везе са темом, нити са Фидасовим чланком, који се последично тиме ни не бави, нити са темом чланка проф. Поповића, свакако имају за циљ да се појача негативан утисак према „*ӣро̄ӣа̄ӣӣс̄ӣӣ*“ Фидасу, који је тобоже намерно извртао истину и прикривао податке. Осим тога, претпостављајући да читаоци „Православља“ неће потражити критиковани чланак професора Власија Фидаса, отац Радомир Поповић је направио две материјалне грешке: прво му се (да ли у жару писања?), причинило да Фидас не помиње сабор из 1642., а потом мисли да је Фидас о Великом сабору из 1872. писао дуже него о осталима. То једноставно није истина, а овде приложени превод чланка Власија Фидаса (вид. претходни текст) то и демантује. Посебно је занимљиво што даје свој коментар осуде етнофилетизма, карактеришући га као просто „*ӣнӣӣер̄ни сукоб Грка и Буџара у Турској држави*“, у коме се он ставио на страну Бугара, потпуно прећуткујући чињеницу да је етнофилетизам осуђен као еклисиолошка јерес².

г) Четврти део чланка професора Поповића изнова започиње лаконским критиковањем проф. Фидаса чија је кривица, ето у томе што је у свом чланку писао искључиво о теми коју је најавио у уводу и наслову, а не о нечему другом. Професор Поповић читаоцима инсинуира да је професор Фидас на-

¹ Да не улазимо у еклисиолошки проблем овог важног питања. Једна Црква није само оно што је данас, него и оно што је била, а посебно оно што ће бити. Тако да ти „само титуларни“ епископи нису празни и нелегитимни, него ипак пуни епископи Цркава Божјих. Свака Патријаршија има историјску одговорност према својим древним епископским катедрома.

² Бугари су тражили да се у административној организацији Цркве одступи од принципа територијалности, и да се уведе принцип националности, као критеријум. Па тако, да свако ко је Бугарин, или Грк, био у Солуну, Цариграду или Софији припада Бугарској цркви, односно Грчкој цркви те да локални епископ нема никакве власти над тим верником или парохијом. То је наравно одбијено једногласно, и осуђено као еклисиолошка јерес. Дакле, није био проблем да Бугари имају своју Цркву, као што су је имали Срби, Румуни и други, него је био проблем што Бугари нису хтели да им се одреде границе те Цркве.

мерно игнорисао неке битне делове историје, а који су директно повезани са темом чланка. Овај четврти део је чудновато насловљен „Конгрес у Цариграду“, иако се само први пасус бави тиме, док остатак текста разматра тзв. *Равенско саопшћење*. Професор Поповић овде застрашује слабије упућене читаоце некаквим магичним параграфима овог саопштења (39, 41, 42, 43, 45), избегавајући да их правилно преведе, кад већ има примедбе на њихов превод, као и да их богословски анализира и долично подвргне критици, а тек укратко наводи део параграфа 42 и потпуно га неосновано приказује као јасан, и (њему) очевидан и школски пример издаје наше вере, односно „*олаким и ѿвршним формулацијама које не би смеле да се нађу чак ни на маријнама обичној катихизиси*“. Затим, следи мешавина злослутних пророштава̂ и ламената̂ о худој судбини наше вере и целе Цркве, буђењем болних сећања̂ на унијаћења̂, папу Евгенија IV, раскол у Повардарској Македонији итд.

д) Пети и последњи део чланка представља неку врсту молбе за свеправославно јединство и сагласност, који су, ето, угрожени овим Фидасовим чланком и Равенским документом. Није јасно коме је та молба упућена, а још мање шта је професор Радомир Поповић лично учинио и чиме је допринео да се то пољуљано јединство учврсти и ојача.

2. Без икакве намере да улазимо у расправу, нити да се сврставамо на стране у богословско-научном сукобу између професора Фидаса и Епископа Илариона, одлучили смо да као „материјални доказ“ и евиденцију изнесемо у целости преведен критиковани чланак професора Власија Фидаса. Ово из разлога што, са једне стране, сâм чланак себи даје најбољу апологију, а са друге стране, што заинтересовани могу да виде о чему је реч, без непотребних навијачких сугерисања̂ и тумачења̂ коментатора. По нашем скромном мишљењу, Преосвећени бечки је поткрепљујући свој став непромишљено изнео неке нетачне податке и догађаје, док проф. Фидас је коментаришући управо те нетачне податке написао свој чланак. Оно што је за нас значајно и из чега можемо нечему да се научимо јесте чињеница да је њихова полемика остала у свим границама академске и људске пристојности, без икаквих вређања и етикетирања. Дакле, управо оно што њих и њихове чланке суштински одваја од чланка проф. Поповића.

Чланак професора Поповића не испољава претензије према истини, нити према научној објективности. Он нема намеру (или барем не успева) да допринесе богословском осветљењу историјских чињеница. Чланак, у својој сржи, заправо ни нема непосредне везе са овим сукобом двојице еминентних теолога. Чини се да је професор Поповић свој чланак упутио искључиво српској јавности и са циљем ка унутрашњим црквеним трзавицама и неприликама, а то се најбоље огледа у чињеници да је, са једне стране, објављен на српском језику, језику који не говоре ни Иларион Алфејев, нити Власије Фидас. Са друге стране, показује се да чланак оца Радомира

ниуколико не доприноси научно-богословском напретку унутарправославног дијалога, а још мање смиривању понекад узаврелих страсти. Заправо, подробном анализом овог чланка проф. Поповића долази се до утиска да је распиривање страсти једини циљ. Верници Српске Православне Цркве, по мишљењу и намери професора Поповића, морају и треба да буду забринуте и у страху. Буђење тог страха је свакако неосновано, иако на њега професор Поповић полаже право. Дакле, мотивација професора Поповића да плаши и буни српску јавност непостојећим фантомима остаје нејасна, али му то право јавност не може одузети.

3. Ипак, оно што брине јесте чињеница то да професор Поповић ни у једном тренутку није нашао за сходно да докаже или поткрепи тврдње бечког Епископа, што би се морало очекивати од једног историчара. Такође се очекивало, ако се већ не слаже са тврдњама професора Фидаса, да их барем научним аргументима оспори, поготово ако му је циљ научна истина. Насупрот томе, будући мотивисан другачијим намерама, професор Поповић пише чланак у коме пажљиво бираним изразима и терминима (јеретик, папа, издаја, раскол), који, признаћете, буде још увек болна сећања, успева да створи негативну слику, али не о проф. Фидасу, који је ту просто колатерална штета, него према представницима Српске Цркве који су учествовали у скуповима у Београду и Равени. Проницљивији читалац ће схватити да је управо то и био циљ овог написа названог „Различито поимање саборности“. Он отворено именује митрополита загребачког, те епископе новосадског и пожаревачког, тврдећи да њих поједини *нажалост називају јеретичцима и велики њеру руке* од састанака са римокатолицима, јер, ваљда, како се да закључити, нису само они јеретици, него их је много више. Наиме, *неојходно је скренути пажњу*, упозорава професор Поповић, *да је учење наше делегације на сасијанцима у Београду њлог одлуке Светиој архијерејској сабора из маја 2006.*

Међутим, чини се да је професор Радомир Поповић поверовао да циљ оправдава средства, те да он полаже право да српско богословље срозава на тако ниске гране служећи се полуистинама и подметањима. Остаје тек да се види да ли ће му историја као наука, или Црква, која му је поверила задатак учења других, то опростити? Увођење аргумената и атрибута *ad personam*, јесу одлика публицистике и жуте штампе, али не и академских стандарда и узуса. Остављајући по страни захтеве хришћанског морала и одговорност коју повлачи свештени чин његовој савести, не смемо заборавити да тако нешто није допустиво у академској средини какав је Универзитет, премда и професор Поповић то веома добро зна. Ако су поједини у жару богословске расправе и уводили те тзв. *argumenta ad hominem*, (он је грешник, није јео богословски пасуљ, има клемпаве уши, носи реп итд) то им није за замерити, јер не говоре дискурсом науке и академије. Међутим, ниједан цркве-

---

ни и универзитетски професор не сме заборавити да он није тек проповедник и присталица неке идеје којом надахњује масе, него да је, по благослову Цркве, позван да у свему и свагда буде академски модел и образац на кога се млађи могу угледати. У противном, у опасности је, као у овом случају, да допусти себи мрље на богатој и досада значајној каријери.